

VIERA KLUBERTOVA

EVANJELIZÁCIA ĽUDÍ NA OKRAJI SPOLOČNOSTI

odborná licenciátka publikácia

VYDALO MEA2000 o. z.

© Všetky autorské práva sú vyhradené.

ISBN 978-80-560-0265-0

VIERA KLUBERTO VÁ

**EVANJELIZÁCIA LUDÍ
NA OKRAJI SPOLOČNOSTI**

odborná licenciát na publikácia

Grafická a technická spolupráca: Špacír Stanislav, Michal Ličko
Edícia: MEA 2000 o. z. - Mladá Éra Autorov nového tisícročia
Rok vydania: 2014

© Autorské práva vyhradené

ISBN 978-80-560-0268-1

PREDSLOV	4
Úvod	5
1. Jednotlivec a spoločnosť	10
1.1 Rodina, jej štruktúra, úlohy	17
kresťanskej rodiny, funkcie	17
1.1.1 Štruktúra rodiny	20
1.1.2 Úlohy kresťanskej rodiny	25
1.1.3 Funkcie rodiny	30
1.2 Ľudská osoba – jej autonómia a	36
theonómia	36
1.2.1 Autonómia a theonómia osoby	40
1.2.2 Dôstojnosť ľudskej osoby	47
1.3 Malé sociálne skupiny ako súčasť	50
spoločnosti	50
2. Ľudia žijúci na okraji	62
spoločnosti a ich evanjelizácia	62
2.1 Delikventi	62
2.2 Drogová závislosť a jej príčiny	76
2.2.1 Znaký a prevencia drogovej závislosti	87
2.3 Prostitútky	98
2.3.1 Formy a typy prostitúcie	105
2.3.2 Príčiny prostitúcie	114
2.3.3 Dôsledky prostitúcie a prevencia	121
2.4 Bezdomovci	129
2.4.1 Príčiny bezdomovectva a možnosti	137
práce s touto skupinou	137
2.5 Potreba evanjelizácie ľudí žijúcich	154
na okraji spoločnosti	154
2.5.1 Evanjelizácia a jej formy	165

3. Postoj Cirkvi k skupinám	189
žijúcim na okraji spoločnosti	189
3.1 Žena v dokumentoch magistéria	204
3.1.1 Cirkev v SR a jej postoj k ľuďom	210
žijúcim na okraji spoločnosti	210
3.2 Príkaz pomáhať v Starom zákone	214
3.3 Príkaz pomáhať v Novom zákone	238
3.4 Balzam pre telo	256
3.4.1 Opora zo strany vlastnej rodiny	266
3.4.2 Sociálna práca na ulici	272
3.4.3 Charita	300
3.5 Balzam pre dušu – Spoločenstvo	305
3.5.1 Vyjadrenie spoluúčasti alebo	318
aktivity v službe oslobodenia človeka	318
3.5.2 Prieskum analyzujúci postoj	327
spoločnosti ohľadom väzňov a delikventov	327
Záver	335
Zoznam použitej literatúry	337

PREDSLOV

Táto kniha sa snaží poukázať na potrebu evanjelizovať aj také skupiny ako sú delikventi, drogový závislí, či prostitútky. Títo ľudia sú mnohokrát považovaní za odpad a spodinu spoločnosti, preto sú často odsúvaní na jej okraj, čím sa potláča ich ľudská dôstojnosť. Tým sa len potvrdzuje to, že aj vo vyspelejšej spoločnosti sa ľudia delia na triedy a kasty. Je to však len ľudské meradlo, pretože pred Bohom sme si všetci rovní. Ten, kto ctí a uznáva kresťanské zásady by mal v každom človeku vidieť Krista a predovšetkým pamätať na to, že aj v jeho živote môže nastať obrat a on sám sa môže ocitnúť v rovnakej situácii, ako ľudia žijúci na okraji spoločnosti. Preto je snahou tejto práce aspoň z časti poukázať na to, že aj napriek predsudkom spoločnosti, či zatvrdilosti zo strany samotných príslušníkov týchto skupín, môžu byť aj oni tak hlboko zasiahnutí evanjeliom, že to môže viesť k zmene ich života a naplneniu túžby po tom, aby ich niekto mal rád, ktorá je hlboko v ich vnútri.

Kľúčové slová:

Spoločnosť. Evanjelizácia. Delikventi. Drogový závislí. Prostitútky. Starý zákon.

Nový zákon. Spoločenstvo.

Úvod

Je všeobecne známe, že čím viac je spoločnosť vyspelejšia, tým viac sa musí pasovať s javmi a ukazovateľmi, ktoré sú mimoriadne komplikované. Spoločnosť je totiž zložená nielen z jednotlivcov, ktorí žijú v usporiadanom prostredí a žije sa im dobre, ale aj z ľudí, ktorí sa buď vlastným, alebo cudzím pričinením stali vyhnancami spoločnosti. Práve preto, že je postoj voči nim väčšinou pohŕdavý a macošský, uzatvárajú sa títo ľudia do seba a snažia sa svoje problémy riešiť po svojom. Neraz sa im ako riešenie vidí jedine život na ulici, kde sa môžu stretnúť s „kamarátmi“, ktorých stretol podobný osud, a ktorí jediní im „rozumejú“. Preto je potrebné zaoberať sa aj touto problematikou dnes oveľa viac, ako predtým a nezatvárať pred ňou oči, pretože je viditeľné, že v dnešnej dobe je oveľa viac ľudí žijúcich na okraji spoločnosti, ako kedysi. V čom to vlastne je, že v súčasnosti je toľko delikventov, drogovovo závislých, prostitútok, bezdomovcov, či chudobných?

Prečo sa v oveľa väčšej miere ocitá dnes nejaký človek na okraji spoločnosti, ako tomu bolo kedysi? Mnohí z nás sa nad tým možno ani nepozastavia, ale tieto otázky sú na vážne zamyslenie.

Nedávno som videla jeden film. Jeho názov bol: „Sväté srdce“ a hlavnou hrdinkou bola mladá žena, ktorá vo svojom živote zakúsila Boží dotyk. Z toho dôvodu sa rozhodla, že všetko, čo má, všetok svoj majetok rozdá chudobným, bezdomovcom, prostitútkam, slovom všetkým, ktorí to potrebovali a boli v núdzi. Samozrejme, že s tým nesúhlasila jej teta, ktorá si myslela, že zošalela rovnako, ako jej matka a aj jej to prišla povedať. Mladú ženu však jej vyhrážky nijako nezastrašili a tvrdohlavo si stála za svojom. V jej dobročinnosti ju podporoval aj jeden mladý kňaz, ktorý o všetkom informoval svojho biskupa, s ktorým sa mala tá žena na konci filmu stretnúť. Keď už prišli k biskupskému sídlu a vystúpili z auta mladá žena hovorí:

„To predsa nejde, nemôžete uväzniť Krista a jeho odkaz do budov a uzatvorených miestností, mali by o ňom vedieť všetci a zvlášť tí chudobní.“

Vtedy ju mladý kňaz vzal späť do auta a zobral ju k tým najúbohejším z úbohých a povedal jej:

„Myslíte, že mňa to nemrzí? Každý deň sa stretávam s ľudskou biedou a trápi ma moja nemohúcnosť. Moja nemohúcnosť dostatočne pomôcť týmto ľuďom. Ani vy nemôžete spasit' všetkých, pretože na to je potrebná zmena postoja v srdciach ľudí a zmena inštitucionálna.“

Prečo som tu rozoberala tento film? Pretože hovorí dosť k podstate toho, o čom pojednáva aj táto práca. Konkrétne, že má zmysel pracovať aj s ľuďmi žijúcimi na okraji spoločnosti. Má zmysel evanjelizovať ich a prinášať im živého Krista a hlavne milovať ich aj napriek tomu, že urobili chybu a neznižovať ich preto pod ľudskú úroveň.

Inými slovami: - *Milovať hriešnika a nenávidieť hriech, pretože nie všetci sme krásni, dobrí, pekní, ale je potrebné pracovať aj s ľudskými troskami a svojou spoluúčasťou im prinášať iskru nádeje do ich životov. To je práve hlavná myšlienka celej tejto práce, aby sa svetlo prinášalo tam, kde je to potrebné, kde už ľudia ani nedúfajú, že sa môže niečo zmeniť.*

Práca je rozdelená na tri kapitoly.

-V prvej je rozobraný vzťah jednotlivca a spoločnosti. Sú tu spomenuté pojmy ako dôstojnosť človeka, či ľudská osoba.

Osobitná podkapitola je venovaná rodine a to preto, lebo rodina sa následne v tretej kapitole uvádza ako jeden z prostriedkov, ktorý môže jedincovi na okraji spoločnosti pomôcť dostať sa z tejto neutešenej situácie.

-V druhej kapitole sú charakterizované malé sociálne skupiny a v osobitných podkapitolách je vysvetlené, kto je delikvent, drogový závislý, prostitútka, bezdomovec, či emocionálne narušený jedinec. Na konci druhej kapitoly je podkapitola venujúca sa otázke evanjelizácie týchto skupín, či je to potrebné, alebo nie.

-Tretia kapitola sa zaoberá postojom Cirkvi k týmto skupinám. Konkrétne, ako to bolo v Starom i Novom zákone až sa postupne prechádza k inštitúciám, ktoré môžu týmto ľuďom pomôcť telesným spôsobom ako: rodina, streetwork, či charita i duchovným spôsobom: spoločenstvo, či vyjadrenie spoluúčasti. Samozrejme v tejto kapitole sú spomenuté aj vyjadrenia Cirkvi k skupinám žijúcim na okraji spoločnosti.

Či už encykliky, dokumenty, alebo aj pastoračný plán, ktorý je aktuálny v týchto rokoch na Slovensku. V závere tretej kapitoly je taká komparatívna analýza ohľadom jednej skupiny žijúcej na okraji spoločnosti, kde som si pomohla zdrojom od iného autora a využila štatistické údaje a grafy za posledné tri roky, aby som takýmto spôsobom vyjadrila, aký je postoj spoločnosti k týmto ľuďom. Vo väčšej miere som však využívala analyticko-syntaktickú metódu, pričom som používala dostupnú literatúru ako sú knihy, encykliky, slovníky i zdroje informácií, predovšetkým internet.

1. Jednotlivec a spoločnosť

Spoločnosť je v širokom zmysle každá forma trvalého spojenia ľudí, ktorí sa usilujú uskutočniť spoločne nejakú hodnotu (cieľ). Spoločnosť je nadindividuálna skutočnosť. Napriek tomu má však jednotlivec žijúci v spoločnosti vlastné bytie, nezávislé na nej. Preto je pre každú spoločnosť rozhodujúce jednotlivé dobro členov spoločnosti. Spoločnosť nemá žiadnu vlastnú skutočnosť, odlúčenú od jej individuálnych členov. Od jednotlivcov, ktorí tvoria spoločnosť, nezískava spoločnosť vlastné oddelené nezávislé bytie, nikdy nie je účelom sama pre seba, ale má svoj zmysel len vo vzťahu k svojim členom a k ich dobru. Prednosť spoločnosti spočíva jedine v tom, že bez sociálnej väzby členovia spoločnosti nemôžu sami jestvovať. Ako individuálna skutočnosť vzniká spoločnosť len skrze osoby, ktoré ju tvoria. Nemá žiadne vlastné substanciálne bytie, ale konštituuje sa ako vzájomný vzťah členov.¹

¹ Porov. WEILER, R.: *Úvod do katolíckej sociálnej náuky*. Nitra : Nadácia Pátra Jozefa Opralu, SJ, 1995, s. 26-27.

Vizitka spoločnosti je teda vizitkou jednotlivcov, ktorí v nej žijú. Ak sa im žije dobre, aj spoločnosť je prosperujúca, ak sa im žije ťažko, niet sa čo diviť, že s takouto spoločnosťou to postupom času ide dole vodou až napokon zanikne, ako to už bolo v histórii neraz potvrdené. Akokoľvek sa teda na to pozrieme, jedinec a spoločnosť sú vzájomne prepojení a závislí jeden od druhého.

Ak by sme chceli charakterizovať spoločenský charakter jednotlivca je potrebné v prvom rade zdôrazniť jeho odkázanosť na iných a na spoločnosť v telesno-materiálnej, duchovno-kultúrnej a mravnej oblasti. Nijaký iný živý tvor nie je v prvých mesiacoch a rokoch života tak odkázaný na iných ako človek. Spoločenská prirodzenosť človeka vo svojej hĺbke nespočíva utilitaristicky vo vonkajšej odkázanosti na iných, ale metafyzicky v podstate človeka, čo nie je znakom chudoby, ale bohatstva. Stvorené bytie, ktoré pochádza z darujúcej dobroty Boha, sa pokúša mnohorakým spôsobom prezentovať dobrotu a veľkosť Stvoriteľa. Každé bytie, aj neduchovné, je preto v metafyzickom zmysle „otvorené voči deleniu sa s iným“.

Každé personálne bytie smeruje teda k odovzdanosti a účasti. Preto je personálne bytie podstatne usmernené na Ty a spoločnosť. Cieľom je vzájomné darovanie a prijímanie účasti na personálnych hodnotách.² Spoločenskosť vychádza z vnútra človeka a prejavuje sa i v jeho vonkajšom jednaní. Vnútorňý princíp ľudských činov nemôže byť len pudový, pretože sily človeka, ktorými je pudovo priťahovaný k spoločenstvu – pohlavný pud, napodobňovací pud, pud odplaty, bojovnosti, hravosti atď. – nepostačujú na vytvorenie trvalých spoločenských väzieb a inštitúcií, aj keď majú svoj význam v spojení s duchovnými silami. Ani číre dišputovanie a kritizovanie sa nespája s trvalosťou. Spoločensky produktívne pôsobia predovšetkým dve duchovné sily:

pripravenosť na nasledovanie a láska.

Pripravenosť na nasledovanie, nie je únikom do toho, že iný za mňa preberá zodpovednosť, ale je osobným rozhodnutím. Predpokladá spojenie v zmýšľaní a často sa spája s láskou. Nejde tu o takú „lásku“, ktorá iného človeka egoisticky

² Porov. HOFFNER, J.: *Kresťanská náuka o spoločnosti*. Trnava : Dobrá kniha, 2007, s. 20.

zneužíva a zaobchádza s ním ako s tovarom, ale o lásku ako hodnotový postoj, ktorá sa realizuje v pripravenosti obetovať sa za blížneho a za spoločenstvo. Skrze vzájomné duchovné spojenie sú ľudia schopní pestovať sociálne čnosti a budovať oblasti kultúry, ktoré jednotlivec sám od seba nemôže vytvoriť.³

Človek je jednak jednotlivcom, indivíduom a ako taký je príslušníkom určitého sociálneho celku. Zároveň však je osobou alebo osobnosťou a ako taký nie je závislý ani na spoločnosti, ani na prírode. Ako jednotlivec má človek slúžiť spoločnosti. Ako rozumová bytosť je sám sebe cieľom, na spoločnosti nezávislým a podriadeným jedine Bohu.

V chápaní vzťahu jednotlivca a spoločnosti sa musíme vyhnúť dvom krajnostiam: - *individualizmu a kolektivismu*.

Individualizmus príliš zdôrazňuje a presadzuje práva jednotlivca bez ohľadu na celok. Krajní individualisti neuznávajú, že by boli nejako zaviazaní celku. Od celku

³ Porov. HOFFNER, J.: *Kresťanská náuka o spoločnosti*. Trnava : Dobrá kniha, 2007, s. 21-22.

prijímajú, ale sami nič neprinášajú. Berú spoločnosť len ako priestor pre individuálne uplatnenie sa človeka. Kolektivismus príliš zdôrazňuje, že všetko, čím človek je a čo má je iba produktom spoločnosti. Jedinec má zmysel iba ako súčasť spoločnosti. Dobro jednotlivca je vec vedľajšia, rozhodujúci význam má prospech celku. Kolektivismus má opodstatnenie do tej miery, pokiaľ zdôrazňuje závislosť človeka na spoločnosti, je však chybný v úplnom popieraní významu a hodnoty ľudskej osobnosti. Naproti tomu individualizmus je správny v zdôraznení významu jednotlivca a ľudskej osobnosti, avšak pôsobí upjato v úplnom popieraní sociálneho celku. Človek nežije a nejedná iba izolovane, ale takisto aj v kolektíve.⁴ V subjektívnej podstate je rozhodujúcim a určujúcim činiteľom sociálneho a kultúrneho diania človek. Čím viac sú osobne vyspelejší príslušníci spoločnosti, tým je vyspelejšia i spoločnosť. Normatívne možno vymedziť vzťah človeka a spoločnosti na základe rozlíšenia medzi indivídum a osobou.

⁴ Porov. BAHOUNEK, T.: *Kresťanská sociológia*. Olomouc : MCM, 1997, s. 9-10.

Každý jednotlivec sa má k spoločnosti ako časť k celku, a preto je jej podriadený. Je členom spoločnosti ako jej časť a potrebuje nátlak sociálneho života, aby bol podporený vo svojom úplnom rozvoji. Človek je časť spoločnosti ako väčšieho celku, ale nie podľa svojej subjektívnej duchovnej podstaty. Ohnisko jeho osobnostného života ho povznáša nad okolitú realitu, nad ostatnú spoločnosť, ktorú pre tento život potrebuje len ako prípadnú podmienku. Spoločenské zameranie človeka je dané prirodzene i nadprirodzene. Ľudská osobnosť znamená povolanie človeka „k spoločenstvu s Bohom“. Je Kristom vykúpený a krstom začína byť účastný „nového stvorenia“ a „božskej prirodzenosti“.⁵ Základ spoločenskosti človeka by sme mohli hľadať v jeho personalite, ktorá tvorí predpoklad sociálnej opodstatnenosti človeka.

Personalita človeka poukazuje na jeho originálnosť, to že pred ním ani po ňom už nebude nijakého človeka, ktorý by mu bol podobný alebo presne taký istý ako on.

⁵ Porov. BAHOUNEK, T.: *Kresťanská sociológia*. Olomouc : MCM, 1997, s. 10-11.

Človek svojím personálnym zameraním je schopný byť účastný na živote s Bohom i s ostatnými ľuďmi, pretože prostredníctvom personality koná slobodne a samostatne, je nositeľom myslenia, konania a pasivity. No na druhej strane si uvedomuje svoju zodpovednosť voči iným i Bohu a preto sa snaží, čo najlepšie konať podľa svojho vedomia a svedomia. Jednotlivec a spoločnosť ako sme videli sú prepojení akýmsi symbiotickým vzťahom vzájomnej závislosti. Teraz by sme sa na chvíľu pozastavili pri inštitúcii, ktorá je často označovaná ako základná bunka spoločnosti, a z ktorej, či je už úplná alebo neúplná, pochádza každý jednotlivec. Určite ste sa dovtípili, že reč bude o rodine.

1.1 Rodina, jej štruktúra, úlohy kresťanskej rodiny, funkcie

Rodina je prirodzené, stále sa vyvíjajúce životné spoločenstvo rodičov a ich detí. Vyrastá z manželstva, ktoré bolo od Boha požehnané plodnosťou. Zatiaľ čo manželstvo je sviatosť, rodina ňou nie je. Rodina je malá prirodzená spoločenská skupina, v ktorej hrajú hlavnú úlohu rola matky a otca. Je to celok – relatívne trvalý, podliehajúci dynamickým premenám súvisiacich hlavne s priebehom života jednotlivcov, ktorí ju tvoria. Opiera sa o vžitú spoločenskú tradíciu a vytvára svoje vlastné tradície.⁶ Rodina poskytuje dieťaťu samozrejým spôsobom existenčné zabezpečenie a bezpečnosť, chráni ho pred strachom a ponúka mu priestor, aby mohlo vyrastať bezstarostne. V rodine prebieha najintenzívnejšie a najužšie ľudské spolužitie.

⁶ Porov. GÁBOROVÁ, Ľ. – GÁBOROVÁ, Z.: *Človek v sociálnom kontexte*. Prešov : LANA, 2006, s. 109.

Dva základné druhy väzieb, ktoré sa tu utvárajú, to je väzba medzi manželmi a väzba medzi rodičmi a deťmi, sú v našej kultúre najpevnejšie a najprirodzenejšie. Rodina funguje ako spoločenská inštitúcia, ktorá poskytuje deťom nielen hmotnú, ale najmä citovú a morálnu istotu. Je prvotnou inštitúciou, v ktorej prebieha proces socializácie a výchovy dieťaťa. V oblasti uspokojovania citových potrieb dieťaťa je rodina nenahraditeľná. Rodina vplýva na deti buď priamo tým, že ich rodičia alebo starší súrodenci v súvislosti s opaterou a starostlivosťou o telesný a mravný vývin cieľavedome a sústavne vychovávajú, alebo nepriamo tým, že formuje okolo nich spoločenské prostredie v ktorom sa celková konkrétna atmosféra odráža na psychike dieťaťa. Atmosféra rodinného prostredia je daná vzájomnými vzťahmi medzi rodičmi a ostatnými členmi rodiny. Dieťa sa formuje podľa rodinných vzťahov, podľa rodinného prostredia, v ktorom vyrastá. To, čo dieťa v rodine vidí, to aj napodobňuje. Dospelí, najmä rodičia sú preň vzorom v akomkoľvek konaní. Pre dieťa je dôležité, ako sa správajú k sebe, k svojim deťom, k svojim rodičom, príbuzným, známym, akú majú kultúru.

Okrem vplyvu rodičov a súrodencov nemalú úlohu v rodinnom prostredí zohrávajú aj starí rodičia, príbuzní a známi. Pôsobivosť týchto vplyvov je zvýraznená najmä citovou väzbou dieťaťa k blízkym osobám. Rodinné prostredie je základným formujúcim činiteľom. Starostlivosť rodičov o dieťa, prejavy lásky k nemu, sú nevyhnutnou podmienkou jeho zdravého vývinu. Pozitívny príklad zo života rodičov je určite tým najpôsobivejším kladným činiteľom, ktorý formuje osobnosť dieťaťa.⁷

⁷ Porov. GÁBOROVÁ, Ľ. – GÁBOROVÁ, Z.: *Človek v sociálnom kontexte*. Prešov : LANA, 2006, s. 111.

1.1.1 Štruktúra rodiny

Keď sa pozrieme späť, vidíme, že rodina prekonala v priebehu minulých stáročí a v priebehu posledných desaťročí hlboké funkčné zmeny. Veľké rodiny ustúpili v prospech malých rodín. Malé rodiny vykonávali najprv zárobkovú činnosť a neskôr aj zábavnú v mimoriadnych inštitúciách. Následkom toho sa rodina vyvinula v konzumné spoločenstvo, spoločenstvo uspokojujúce duchovné potreby pre rozvoj osobnosti v súkromí a v bezpodmienečnej solidarite a tiež v spoločenstvo, ktoré si na svoj spôsob utvára aj voľný čas, takže sa dnes dokonca zvykne hovoriť o „rodine voľného času“. Toto všetko viedlo k zmene preferovania hodnôt pri utváraní rodinného života. Starostlivosť o výchovu detí, ktorá kedysi bola stredobodom manželstva a rodiny, už dávno dnes nemá pre manželov taký istý význam ako kedysi. Sexuálne spoločenstvo je podstatne menej viazané na manželstvo ako kedysi. Dĺžka trvania manželstva stratila svoju samozrejmosť ako nutný predpoklad pre založenie rodiny.⁸

⁸ Porov. SOTONIAKOVÁ, E.: *Postavenie kresťana v tomto svete*. Prešov : Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 2005, s. 83.

Takéto chápanie a transformácia rodiny dosť značne otriasajú jej postavením. Preto nie je v dnešnej dobe ničím výnimočným, že sa dosť značne narúša aj štruktúra rodiny, čiže dochádza k narúšaniu osobných vzťahov vo vnútri rodiny a tým pádom sa to odráža aj na utváraní sociálnych vzťahov v rodine. Tieto vzťahy pôsobia tak, že vytvárajú rodinu, ktorá je vo svojej štruktúre:

- 1. Úplná, harmonická rodina** – otec a mama sú prítomní a harmonické vzťahy medzi rodičmi a medzi rodičmi a deťmi, vytvárajú atmosféru vzájomnej lásky, úcty a dôvery a tým vytvárajú najvhodnejšie životné prostredie pre formovanie osobnosti dieťaťa.
 - 2. Neúplná rodina** – chýba jeden z partnerov, či už prostredníctvom rozvodu, smrti jedného z partnerov alebo je tu slobodná matka. Neúplnosť rodiny na dieťa nemusí byť katastrofou. Chýbajúci element v rodine sa dá kompenzovať inými skutočnosťami, ako je silné emocionálne puto dieťaťa k starým rodičom, prípadne k iným členom širšej rodiny.
 - 3. Rodina bez otca** – v takejto rodine sa dieťa vplyvom vývinových premien môže odkloniť od školskej práce. Dieťa
-

stráca pojem o prirodzenej autorite, stráca rešpekt a často sa javí ako rozpustilý. Ak je k tomu ešte matka zamestnaná a nemá na dieťa čas a ono je ponechané väčšiu časť dňa na seba, alebo je v opatere u iných, je to tiež nevyhovujúce. Veľmi často sa potom stáva, že dieťa sa citovo naviaže na autoritu, ktorá mu je najbližšie, čiže na svojho učiteľa. Učiteľ sa však nemôže a nemá stať náhradným otcom, pretože jeho úlohou je venovať sa väčšiemu kolektívu detí a nie len ich malému počtu. To spôsobuje v dieťati reakciu vzdoru, odklon od učenia, útočnosť, komediantstvo a spoločenskú neprimeranosť. Porucha v učení sa dá odstrániť prostredníctvom riešenia situácie v rodine.⁹

4. Rodina bez matky – je to síce ojedinelá situácia, pretože otec sám sa spravidla nevie postarať o deti, preto sa znova žení. Ak sa však na nejaký čas podujme na výchovu bez matky, vznikne pre deti vážna situácia. Sú ochudobnené o lásku, nehu, porozumenie, najmä ak je k tomu ešte otec zamestnaný. Deti vyrastajúce v takýchto pomeroch sú plaché, prestrašené, trpia komplexmi menejcennosti, ktoré u nich vyvolávajú ctižiadostivosť a túžbu po láske. V škole, dieťa

⁹ Porov. GROEBLLOVÁ, I.: *Štruktúra rodiny*. Praha : Portál, 2001, s. 30.

samozrejme hľadá to, čo mu doma chýba a tak sa stáva, že často reaguje precitlivo, pretože ani v tomto prípade mu škola ani učiteľ nemôže nahradiť to, čo mu doma chýba. Keďže otec popri zamestnaní nie je schopný byť aj plno výkonným vychovávateľom svojich detí, tak sa situácia rodiny bez matky, mení na situáciu rodiny s nevlastnou matkou.

5. Rodina s nevlastnou matkou – spôsob výchovy u nevlastnej matky často prechádza z jedného extrému do druhého, čím dieťa stráca meradlo pre svoje správanie. Dieťaťu hrozí, že reakcie, ktoré uplatňuje vo vzťahu voči nevlastnej matke sa prenesú aj na školu. Dieťa sa uzavrie do seba, intenzívnejšie sa zamestnáva svojimi problémami, čím sa zníži jeho výkon v učení. V škole sa stáva roztržitým. Nie je však potrebné takéto dieťa trestať, pretože by to viedlo k tuláctvu, ťažkým neurotickým poruchám a následne ku kriminalite.

6. Rodina s nevlastným otcom – nevlastný otec je v nebezpečenstve, a to: raz sa môže voči nevlastnému dieťaťu správať „primätko“ inokedy môže byť príliš „tvrdý“. Dieťa očakáva od neho jednoznačnú reakciu, ale ak dostane namiesto toho poddajnú – mäkkú reakciu, ktorá nevyjadruje

nijaké stanovisko dieťa sa od nevlastného otca odkláňa a hľadá autoritu inde, často na ulici. Na druhej strane otčim môže byť nadmieru prísny, energický a reagovať podráždene, zlostne, s netrpezlivosťou a hnevom v situáciách, kde by vlastný otec reagoval opačne. V oboch prípadoch môžu nastať u detí poruchy vo vývine osobnosti.

7. Rozvrátená rodina – dieťa v rodine bohatej na konflikty neobvyčajne trpí. Intenzívne prežíva hádky medzi rodičmi, ktorí ho mnohokrát citovo vydierajú, aby sa pridalo buď na jednu, alebo na druhú stranu. Dieťa sa čoskoro prikloní k jednému z rodičov a začne s ním cítiť nenávisť voči druhému. Prirodzene, toto napätie vedie k poruche emocionálneho a sociálneho vývinu dieťaťa. Jeho stav sa značne zhorší úplným rozchodom rodičov. Dieťa psychicky a fyzicky blúdi od jedného partnera k druhému, ale bez predpokladu, že by si mohlo utvoriť k nemu trvalý a plnohodnotný vzťah.¹⁰

¹⁰ Porov. GÁBOROVÁ, Ľ. – GÁBOROVÁ, Z.: *Človek v sociálnom kontexte*. Prešov : LANA, 2006, s. 115-119.

1.1.2 Úlohy kresťanskej rodiny

Popri iných dôležitých úlohách rodiny obzvlášť vynikajú tieto 4 úlohy kresťanskej rodiny a sú to:

1. Vytváranie osobného spoločenstva

2. Služba životu

3. Účasť na vývoji spoločnosti

4. Účasť na živote a poslaní Cirkvi

1. Vytváranie osobného spoločenstva – rodina vytvára osobné spoločenstvo tým, že vedie manželov k individuálnemu zdokonaleniu:

a) usmernením zmyslovosti, zvlášť pokiaľ ide o moderáciu nezriadeného sexuálneho života, manželstvo umožňuje, aby sa žiadostivosť zúžená na zákonný zväzok nerozlievala bez hraníc.

b) pozitívnym rozvojom mravných cností, ku ktorému manželia a ostatní rodinní príslušníci vzájomne pomáhajú.

Tak dáva manželská rodina vyrastať vyšším formám mravného života.¹¹

¹¹ Porov. BAHOUNEK, T.: *Kresťanská sociológia*. Olomouc : MCM, 1997, s. 60.

Táto problematika je dnes aktuálna, pretože je veľmi dôležité, aby manželské páry v dnešnej dobe svojím životom poukazovali na nerozlučiteľnosť manželského zväzku a takisto aj na nevyhnutnosť vernosti v ňom. Druhým spoločenstvom, ktoré sa rozvíja je rodina, v ktorej je v prvom rade potrebný dialóg rodičov s deťmi. Deti by mali byť vedené a vychovávané tak, aby správne chápali úlohu otca a manžela, (preukazuje svojej žene patričnú úctu a cez lásku k žene a deťom, chápe a uskutočňuje svoje otcovstvo) manželky a matky, (je rovnocennou partnerkou svojmu mužovi) i svoju vlastnú úlohu (FC 17-27).

2. Služba životu – rodina plní túto úlohu pokiaľ sa v nej obnovuje a zväčšuje ľudská skupina tým, že poskytuje dorast širším sociálnym celkom – rodu, národu, ľudstvu. Manželia sú povolaní k tomu, aby slobodným a spoluzodpovedným pôsobením spolupracovali s Bohom na odovzdávaní daru života. Plodnosť je ovocím manželskej lásky, živým svedectvom obojstranného úplného seba odovzdania manželov.

Plodnosť manželskej lásky sa však neobmedzuje len na plodenie detí, ale ide tu aj o plody mravného, duchovného a nadprirodzeného života (FC 28-35).

3. Účasť na vývoji spoločnosti - túto úlohu si manželia plnia prostredníctvom práva na výchovu detí, ktoré im nemôže nikto upierať tým, že ho chce preniesť sám na seba, alebo si ho prisvojiť. Výchovná úloha siaha svojimi koreňmi do základného povolania manželov zúčastňovať sa na stvoriteľskom diele tým, že rodičia dávajú v láske a z lásky život novej ľudskej osobe, človeku, ktorý má v sebe povolanie rásť a vyvíjať sa, a berú na seba úlohu účinne mu pomáhať, aby tiež mohol žiť úplným ľudským životom. Právo a povinnosť rodičov vychovávať deti je definované ako základné, pretože súvisí s odovzdávaním života.¹² Rodina je prvou školou, kde sa má človek naučiť správne správaniu sa voči ostatným. Výchova však so sebou nesie aj určitú zodpovednosť, kedy sú manželia zodpovední pred Bohom, ktorý ich volá a posielajú, aby budovali cirkev vo svojich deťoch.

¹² Porov. BAHOUNEK, T.: *Kresťanská sociológia*. Olomouc : MCM, 1997, s. 61.

Pre deti totiž nebude ťažké napodobňovať a žiť tak ako rodičia, ktorí si za základ života zvolili Boha. Rovnako ako je rodina prospešná pre spoločnosť, aj štát by mal byť prospešný pre rodinu. Je dôležité, aby sa voči rodine zachoval princíp subsidiarity (nechať vykonávať rodinu jej úlohy a zasiahnuť iba v tom prípade, ak ich rodina nie je schopná plniť) (FC 36-48).

4. Účasť rodiny na živote a poslaní cirkvi – náboženské
fungovanie rodiny má dvojitý ráz: rodina jednako pôsobí nábožensky skrze deti a ich výchovu, jednako pôsobí nábožensky smerom k ostatným rodinám, farskému spoločenstvu a celému Božiemu ľudu. Výchovu je treba chápať ako rozvíjanie zavinutého vnútra a pestovanie semienok, vložených Stvoriteľom do každého človeka. Nie je teda ponechané na vôľu rodičov, ako si majú pri výchove dieťaťa počínať. Prirodzený zákon, ktorému rodičia podliehajú, dopĺňa zákon nadprirodzený, zaväzujúci rodičov, aby rozvíjali deti, ako uvedomelých účastníkov života Cirkvi.¹³

¹³ Porov. BAHOUNEK, T.: *Kresťanská sociológia*. Olomouc : MCM, 1997, s. 65.

Cirkev je tá, ktorá dáva kresťanskej rodine život, vychováva ju a dáva jej rásť. Na rodine uskutočňuje svoje poslanie, ktoré dostala od Pána. Rodina, rovnako ako Cirkev sa má stať prostredím, kde sa odovzdáva a vyžaruje z neho evanjelium. Rovnako je rodina aj miestom, ktoré prináleží k Cirkvi, je trvale oživované Pánom Ježišom a povolané k dialógu s Bohom (prostredníctvom sviatostného života, obetovaním svojho života a modlitbou). Keď kresťanská rodina buduje cirkev v láske, stavia sa zároveň do služby človeku a svetu (FC 49-64).

1.1.3 Funkcie rodiny

Rodina plní tieto funkcie:

- 1. Reprodukčnú** – dáva nových členov nielen vlastnej skupine, ale aj celej spoločnosti.
- 2. Produkčnú** – dáva spoločnosti pracovníkov a rozmnožuje jej tvorivé a produktívne sily.
- 3. Biologickú** – poskytuje každodenné služby (strava, udržiavanie čistoty domu, bytu, odevu), stará sa o toho člena rodiny, ktorý sa nemôže sám o seba postarať.
- 4. Socializačnú** – prejavuje sa nielen vo vzťahu k deťom, ktoré vďaka tomu, že vyrastajú v rodine stávajú sa členmi spoločnosti, ale aj vo vzťahu k manželom, keďže proces ich adaptácie na manželstvo je procesom adaptačným.
- 5. Psychohygienickú** – ktorá dáva členom pocit stabilizácie, bezpečnosti, citovej rovnováhy, možnosť citovej výmeny, ako aj podmienky na rozvoj osobnosti. Plnením tejto funkcie rodina upevňuje psychické zdravie spoločnosti.¹⁴

¹⁴ Porov. GÁBOROVÁ, Ľ. – GÁBOROVÁ, Z.: *Človek v sociálnom kontexte*. Prešov : LANA, 2006, s. 110.

Okrem toho rodina plní aj funkciu uchovávajúcu, chrániacu, starostlivú a opatrovateľskú, ktorá je trojaká:

1. rodina dáva človeku dom, bývanie, domov. Práve dnes, keď mnohí ľudia vykonávajú svoju prácu v podnikoch, vo verejnej správe, v úradoch a obchodoch, veľmi potrebujú domov, ktorý na nich čaká a zabezpečuje im dôvernosť.

2. osobitný vnútorný zmysel nachádza životné spoločenstvo rodičov a ich detí pri spoločnom stole. V neegoistickej láske sa dáva každému podľa jeho potrieb. Malé dieťa, ktoré ešte nič „neprináša“ a nič si „nezasluhuje“, všetko, čo je pre jeho zdravý rast potrebné dostáva. Týmto spôsobom sa v duši dieťaťa prebúda chápanie toho, čo znamená byť nezaslúžene milovaný Bohom. Kto nikdy nezažil nesebeckú lásku otca a matky, pre toho bude ťažko uveriť uprostred tvrdosti života večnej láske Boha. Samozrejmé rozdeľovanie jedla pri rodinnom stole sa deje v nádeji na Božie dobro, preto patrí k rodinnému jedlu aj modlitba pri stole, pričom rodina si je vedomá, že prosba o chlieb nie je medzi siedmimi prosbami modlitby Otčenáš preto, že by bola centrom a hlavnou vecou, ale preto, že v tejto modlitbe sa do centra stavia to, čo je ľahko

zraniteľné. Sväté Božie meno, Božie kráľovstvo, Božia vôľa
stoja nad prosbou o chlieb. V modernej rodine je stôl nielen
miestom spoločného požívania jedla, ale zároveň miestom
rozhovoru, hry, zábavy.

3. spoločným bývaním a spoločným stolovaním sa začína
spoločná domácnosť. V modernej rodine sa obmedzuje
domáce spoločenstvo vo všeobecnosti na starostlivosť
o bývanie a ošatenie, ako aj na prípravu jedla. Väčšina rodín
takmer všetko, čo potrebuje, nakupuje a otec a často aj matka
i dospelé deti zarábajú peniaze na udržiavanie rodiny prácou
mimo domu. Rodinný domov a pracovisko sú dnes väčšinou
oddelené, často sú od seba mnoho kilometrov, takže matka a
deti nepoznajú pracovisko otca. Tento vývoj nie je osebe
v rozpore s obrazom rodiny, keďže rodina nemusí byť
v hospodárskej oblasti nevyhnutne sebestačnou výrobnou
jednotkou.¹⁵

V súvislosti s rodinou, nemôžeme vynechať aj otázku krízy
rodiny v dnešnej dobe. Mohli by sme povedať, že rodina je
v súčasnosti dost' ohrozovaná.

¹⁵ Porov. HOFFNER, J.: *Kresťanská náuka o spoločnosti*. Trnava : Dobrá kniha, 2007, s. 98-101.

Hoci sa síce ešte verbálne považuje za jeden zo základných kameňov architektúry spoločnosti, pojem rodiny a rodinného života, ako bol prežívaný a chápaný v mysliach ľudí, žijúcich v minulosti, sa postupne vytráca. V dôsledku zvýšenej technickej mobilnosti jedinca, ohromného rozšírenia a obohatenia možností a príležitostí pre ľudskú aktivitu mimo rámca rodiny a domácnosti celkom podstatne vzrástol význam mimo rodinného priestoru ako vážneho konkurenta domova. Moderný človek sa začleňuje do rôznych inštitúcií, organizácií, spolkových, záujmových a iných skupín. Členovia malej rodiny, muž, žena a dieťa trávajú väčšinu dňa individuálne, každý v inom svete, majú svoje vlastné záujmy, často aj svoj osobitný okruh známych a priateľov. Čas, ktorý trávajú členovia rodiny spolu, znížil sa v mnohých prípadoch na príležitosť spoločne večerať, spať, prípadne spoločne tráviť nedeľu a dovolenku.¹⁶

Okrem toho číhajú na dnešnú rodinu aj iné nebezpečenstvá.

¹⁶ Porov. BÁNHEGYI, F.: *Sociológia súčasnej rodiny*. Bratislava : SPN, 1967, s. 104.

V súčasnosti je rodina vo všeobecnosti ohrozená vplyvom sekularizácie – vernosť, blízkosť, dôvera, intimita a láska sú relativizované a vulgarizované, čo potom ohrozuje aj kresťanské rodiny. Už mnohí mladí neprijímajú sviatosť manželstva, žijú nadivoko. Rodičia neraz cítia bezradnosť pri výchove najmä adolescentov, ktorých často ovplyvňujú médiá a tiež neveriace okolie. Ťažkosti niekedy vytvára aj plytký pohľad na riešenie problémov v samotnej rodine najmä voľným a nezodpovedným prístupom ku viere, náboženstvu, k práci, voľbe povolania a neraz aj k sexuálnej výchove. Niektoré spoločenské inštitúcie presadzujú liberálny postoj k životu a rodičovstvu (napr. rozdávanie antikoncepčných prostriedkov dospelujúcej mládeži na uliciach a v školách). Strácajú sa hodnoty, ktoré môže poskytnúť iba rodina. Rodičia sú často nútení zo strany zamestnávateľov k tomu, aby ich pracovná doba bola neobmedzená. Tiež sa vyskytuje strach priznať sa ku kresťanstvu a viere. Ohrozovanie prichádza aj od nekresťanských kultov. Je nedostatok aktívnych kresťanov, ktorí by sa zasadzovali za dobrú a zdravú kresťanskú rodinu,

podľa požiadavky posledných pápežov, že každý kresťan má byť misionárom vo svojom prostredí. Nedostatok finančných prostriedkov býva stimulátorom problémov v rodinách. Je ťažký život v dnešnom svete pre rodiny s viacerými deťmi s minimálnym príjmom a tým horšie, ak sú deti na štúdiách. Viacdetné rodiny sa stretávajú s ponížovaním a výsmechom okolia preto, že si nemôžu dovoliť ani veci bežného štandardu. Súčasná spoločnosť vo všeobecnosti rodiny s deťmi málo podporuje a matky, ktoré sa starajú o deti, sú oproti ženám, ktoré si budujú kariéru, znevýhodnené na trhu práce aj finančne. Liberalizmus súčasnej spoločnosti váhu morálky kresťanskej rodiny nerešpektuje.¹⁷ Je dosť podstatné, aby ľudia neostávali k situácii v dnešnej rodine ľahostajní, pretože ako je viditeľné, rodina v súčasnosti zápasí o svoju svojbytnosť a o svoje postavenie. Samozrejme chvályhodné je, že aj napriek tlaku okolia existujú aj jedinci, ktorí bojujú za to, aby bola pozícia rodiny nemenná, ako po dlhé stáročia. Aby aj v dnešnom uponáhľanom svete existovala oáza pokoja a harmónie, z ktorej by pochádzali výnimočné ľudské osoby a osobnosti.

¹⁷ Porov. ĎURICA, J., SJ.: *Sociálne postavenie kresťanskej rodiny na Slovensku*. <http://www.rodina.sk> (06.07.2009).

1.2 Ľudská osoba – jej autonómia a theonómia

Každá dobre a náležite usporiadaná ľudská spoločnosť musí mať za základ zásadu, že každý človek je osoba, to je, že je vo svojej prirodzenosti obdarený rozumom a slobodnou vôľou.¹⁸ Tento človek má slobodu rozhodovania a mravnú zodpovednosť, čoho poslednou (či prvou) príčinou je tá skutočnosť, že človek je stvorený na obraz Boží. Ľudská osoba nie je len základom a východiskom, ale aj zmysluplným centrom a cieľom spoločnosti. Takže osoba existuje ako samostatné bytie, ako spolubytie v spoločnosti. Vidíme teda, že človek je spoločenským bytím. Najrozličnejšími spôsobmi je spojený so spoločnosťou. To má niekedy za následok, že sa musí zriecť určitých vlastných záujmov. Hoci človek patrí spoločnosti ako celok, aj napriek tomu jej nie je úplne podriadený, alebo do nej zaradený.

¹⁸ Porov. KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA.: *Sociálne encykliky*. Trnava : SSV, 1997, s. 313.

Človek tu nie je pre nejakú „spoločnosť“, ktorá by bola vedľa neho, mimo neho alebo nad ním a on sa má spravovať v službe tejto spoločnosti, ale človek nachádza svoje vlastné zdokonalenie v spoločnosti a skrze spoločnosť. V konečnom dôsledku, tým človek slúži sám sebe a vedie ho to k ľudskej zrelosti, ktorú môže spoločenské bytie dosiahnuť len v spoločnosti a skrze spoločnosť.¹⁹

Osoba je sama sebou vo vzťahu k veciam, ktorými sama úplne nie je. To platí o vzťahu k vlastnému telu, ale takisto vo vzťahu k druhým, na ktorých prijatí je osoba závislá, a ktorí hrajú kľúčovú úlohu v spôsobe, ako osoba sama sebe rozumie. Zásadnou podobou tejto neidentity je časový rozmer. Osoba nie je sama sebou teraz, ani sama sebou nebola niekedy v minulosti, ani nebude niekedy v budúcnosti, skôr je v každom prítomnom okamihu sama sebou iba vo vzťahu k svojej minulosti a budúcnosti. Možno ju teda uchopiť vždy len v určitom časovo rozľahlejšom celku. Zaoberať sa niekým znamená predovšetkým ho osloviť, hovoriť s ním, a pretože osoba každého človeka sa vynára pomaly a postupne, musí

¹⁹ Porov. SOTONIAKOVÁ, E.: *Postavenie kresťana v tomto svete*. Prešov : Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 2005, s. 22.

byť oslovovaná veľmi dlho, bez adekvátnej reakcie na toto oslovenie.²⁰

Práve preto, že každá osoba je do istej miery závislá na prijatí, ktorého sa jej dostáva, je tu požiadavka ochrany osoby úplne na mieste. Kritériá pre ochranu ľudskej osoby vyplývajú z duchovne - mravného určenia ľudí a spoločnosti a možno ich zhrnúť do nasledovných zásad alebo smerných hodnôt:

Dôstojnosť a zodpovednosť ľudskej osoby je neodňateľná a nenahraditeľná. Tým je zdôraznené, že každý jednotlivý človek má sám poslednú mravnú zodpovednosť za dosiahnutie svojich existenčných cieľov voči spoločnosti.

Človek je sociálnou bytosťou. To poukazuje na všestrannú spoločenskú spojitosť človeka a na jeho odkázanosť na spoločenskú kooperáciu.

Človek a spoločnosť podliehajú mravnému zákonu. Z toho vyplýva, že prirodzený mravný zákon má autoritu, ktorá stojí nad ľudskou svojvôľou. Tak ako jednotlivец nemôže svojvoľne zmeniť mravný poriadok, tak aj spoločnosť má uznať mravný zákon za vodítko svojho kultúrneho vývoja.

²⁰ Porov. *Quaestiones quodlibetales* : Zborník prednášok k téme: Pastorálne a etické výzvy v oblasti manželstva, rodiny a sexuality. Zostavil: Jan Vybíral. Brno : CDK, 2008, s. 143-146.

Mravný poriadok je súčasťou každej kultúry, ako životnej formy človeka i spoločnosti.

Náboženstvo nie je súkromnou záležitosťou. Nadčasové určenie človeka poukazuje na jeho posledný cieľ v Bohu. To viaže spoločnosť natoľko, že má zaručiť právo tvoriť náboženské spoločenstvá a právo verejného uznania náboženstva. Náboženstvo nie je teda nikdy len súkromnou vecou individua, ale aj verejnou záležitosťou.

Bratská láska k blížnemu je základnou normou. Vyplýva z vkladu človeka do rovnakej prirodzenosti blížneho.

Každému to jeho. Podľa tohto princípu máme vidieť prirodzenosť vecí alebo správnosť vecí v spojení s mravným poriadkom.²¹

²¹ Porov. WEILER, R.: *Úvod do katolíckej sociálnej náuky*. Nitra : Nadácia Pátra Jozefa Opralu, SJ, 1995, s. 40-41.

1.2.1 Autonómia a theonómia osoby

Osoba patrí sama sebe a nedelí sa o svoje bytie s nikým iným. Toto podstatné určenie osoby je súčasne podstatným určením **autonómie**. Patríť sebe samému sa neznáša so stavom, v ktorom sa ako časť úplne stráca v celku. Bytie ako časť celku, ničí totiž osobu *sui iuris*. Samotná časť jestvuje výlučne kvôli celku, naproti tomu osoba jestvuje v istom zmysle kvôli sebe samej. Osoba, samozrejme môže mať účasť na rozličných celkoch, môže byť členom v spoločenstvách. V tomto prípade sa stretávame zasa len s celkom, ktorý sa zasa skladá z častí. Súhrne môžeme povedať, že osoba jestvuje v jedinečnom bytí, a že jestvuje v tomu zodpovedajúcom jedinečnom odstupe od ostatných. Samota, sa tu samozrejme nemyslí v zmysle psychologickom, ale ontologickom. Ak teda osoba naozaj vlastní seba samu a patrí sebe samej, potom musí konať sama zo seba.

Avšak, kontingentnosť ľudskej osoby zdanlivo stojí v protiklade k vlastnému bytiu a k autonómii osoby. Lebo kontingentnosť znamená jestvovať nie zo seba samého, ale skrze iné bytie. Preto sa tu vynára otázka:

„Skrze ktoré iné bytie jestvuje ľudská osoba?“

Ľudská osoba jestvuje skrze Boha, jej existencia má svoj dôvod v Bohu. Tak sa kontingentnosť stáva **theonómiou**.

Kontingentnosť však istým spôsobom chráni autonómiu. Totiž ak by ľudská osoba bola absolútna, potom by bola každá jednotlivá osoba degradovaná len na spôsob bytia časti. To vyplýva jednoducho z toho, že absolútno môže byť len jedno jediné. Len Boh má vnútornú slobodu a veľkorysosť, aby daroval bytie, ktoré raz darované môže jestvovať vo forme osoby. Z toho však nevyplýva, že človek musí byť absolútne nezávislý od Boha, aby bol osobou. Môže jestvovať skrze Boha bez toho, žeby utrpel najmenšiu škodu ako osoba.²²

Preto nie je ničím zvláštnym, že človeku je vlastná snaha o seba prekroenie a snaha nájsť odpoveď na svoju ľudskú dilemu, ktorá ho neustále trápi. Človek sa stal v súčasnosti

²² Porov. SOTONIAKOVÁ, E.: *Postavenie kresťana v tomto svete*. Prešov : Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 2005, s. 27-28.

problematický, bojuje so stratou vlastnej identity, žije v neistote. Už nie je schopný vnímať seba samého ako niekoho jedinečného; považuje sa za jednu z mnohých živých bytostí. Sústredený na svoju fyzickú prirodzenosť, stáva sa istým spôsobom "vecou" a prestáva chápať "transcendentný" charakter seba ako ľudskej bytosti. Jednou z najväčších frustrácií pre súčasného človeka je nedostatok lásky a nevyhovujúce medziľudské vzťahy. Človek ako osoba sa realizuje v troch formách: - *ja, ty, my*.

Jeho podstatou je spolužitie s inými ľuďmi, je mu vlastný sociálny rozmer. Ako rozmýšľajúci tvor potrebuje dať aj zmysel svojej existencii, zmysel jednotlivým udalostiam, vo svojom živote. Učí sa správne žiť slobodu, rozlišuje dobro od zla, hľadá hodnoty dôležité pre život. Poznáva svoje emócie, žije v prostredí, ktoré ho ovplyvňuje, aj formuje.²³

„Ak však správne hľadá a úprimne túži po poznaní, odpoveď zo strany Boha na seba nenechá dlho čakať. Boh k človeku hovorí a nie len o svete a o dejinách, ale aj o sebe. A takto

²³ Porov. MEMIL.: *Boh hľadá človeka – človek hľadá Boha*. <http://www.martindom.sk> (06.07.2009).

podané Božie rysy sú zmysluplné pre Boha, autora daného podania, i pre človeka, ktorý toto podanie prijíma. Boh, ktorý hovoril a hovorí, nie je nepoznatelné nekonečno. Boh, ktorý stvoril človeka k svojmu obrazu, mu o sebe podáva skutočnú pravdu. Nemôžeme to teda chápať ako iba existenciálnu skúsenosť alebo bezobsažné „náboženské predstavy“.

Máme pravdivé poznanie, pretože ako prostý a mocným spôsobom hovorí Písmo, keď Boh napísal na kameň desatoro prikázaní, alebo keď Ježiš hebrejsky oslovil Pavla na ceste do Damasku, bol pri tom použitý jazyk, ktorý sa riadil gramatickými pravidlami a vychádzal zo slovnej zásoby, ktorá bola k dispozícii – jazyka, ktorému bolo rozumieť. Keď spolu rozprávame, môže naša výmena slov viesť teoreticky k trom rôznym situáciám.

Po prvé sa môže stať, že si navzájom nič nepovieme, pretože pochádzame z príliš odlišného prostredia ako náš partner. Druhá možnosť je úplne opačná: slovám, ktoré používame, pripisujeme všetci presne rovnaký význam, takže si rozumieme dokonale. Pri starostlivom rozbere však neobstojí ani jedna z týchto predstáv.

V rozhovoroch človeka s človekom dochádza k skutočnému odovzdávaniu informácií, ktoré však nikdy nie je stopercentné. To je tretia a jediná reálna situácia, ktorá pri našich rozhovoroch môže nastať. Keď možnosť komunikácie prenesieme z ríše medziľudských vzťahov na rovinu vzťahu medzi Bohom a človekom, vidíme, že tu platí rovnaký princíp. Biblické podanie vypovedá o tom, že otázka Božej komunikácie s človekom nie je absolútne iného charakteru než to, akým spôsobom spolu hovoria ľudia, pretože človek je stvorený na Boží obraz. Zatiaľ čo Boh je neobmedzený, naše možnosti sú obmedzené, ale pravdivo chápať môžeme. Z tohto pochopenia spôsobu, ako Boh komunikuje, vyplýva iný svet, ako ten, v ktorom zápasí moderný človek. Úplne jednoducho to znamená, že človek nemá potrebu ničiť a ani sa už nemusí utápať v apatii, má dôvod žiť, budovať a milovať. Človek už nie je bez cieľa.“²⁴

„Kresťanská odpoveď na dilemu človeka začína tvrdením, že človek je morálna bytosť stvorená na obraz Stvoriteľa, vo svete pôsobí zákon, čo znamená, že v prípade jeho porušenia človek

²⁴ SCHAEFFER, F.: *Ten, ktorý je skutočnosťou*. Praha : Návrat domov, 1994, s. 88-89.

zasluhuje trest. Z tohto hľadiska hrá človek v oblasti morálky významnú úlohu, a to ako vo vzťahu k Bohu, tak i vo vzťahu k ostatným ľuďom. Moderná nekresťanská odpoveď popiera oprávnenosť existencie morálnych absolútnych práv a o morálnom aspekte chovania človeka odmieta podať akýkoľvek definitívny komentár, čím sa kruté a láskyplné činy stavajú na jednu úroveň. Touto odpoveďou sa oproti biblickému pojatiu redukuje nielen pojem hriechu, ale i človek tu nemá viac než biblický pojem vinu nesúceho človeka. Pokiaľ prijmem moderné vysvetlenie, strácame okamžite možnosť nájsť odpoveď na dilemu človeka, pretože človek taký, aký je bol už od začiatku a vždy takým bude. Morálne vysvetlenie postavenia človeka vo svete a jeho následnej dilemy, ako to vyplýva z jeho pádu, však možné riešenie prináša. Ak existuje skutočná morálna vina v prítomnosti osobnosť majúceho Boha, potom je možné u Boha i riešenie. Boh človeku hovorí, že riešenie existuje. Toto riešenie je dané tým, že Boh o sebe povedal, že je svätý a že je láska, že vo svojej láske miluje svet, a že poslal svojho Syna. V určitom bode dejín na golgotskom kríži, teda v čase a priestore, Ježiš zomrel.

Boh sa preto na jednej strane pre nekonečnú hodnotu Kristovej smrti nemusí vzdať svojho absolútne svätého charakteru a na druhej strane preto, aby človeku mohol odpustiť vinu a obnoviť jeho narušený vzťah so sebou samým, nemusí človeku upierať jeho dôležitosť. Práve táto pravda poskytuje riešenie na dilemu človeka a ukazuje aj na pravdivosť o tom, že ľudská osoba má svoju autonómiu a theonómiu.“²⁵

²⁵ SCHAEFFER, F.: *Ten, ktorý je skutočnosťou*. Praha : Návrat domov, 1994, s. 96-97.

1.2.2 Dôstojnosť ľudskej osoby

„Všeobecne sa človek označuje ako duchovno – telesné bytie, obdarené rozumom a slobodnou vôľou. Týmto rozumom a vôľou človek prekračuje a presahuje svet vecí. Cirkev, poučená Božím zjavením, chce človeku umožniť správne poznanie jeho dôstojnosti a jeho povolania. Jedinečnosť ľudskej dôstojnosti väzí v povolaní človeka byť v spojení s Bohom. Človek je pozvaný hneď od svojho vzniku nadviazať dialóg s Bohom. Ved' jestvuje jedine preto, že ho Boh z lásky stvoril, a že ho z lásky neprestajne udržuje. A žije podľa pravdy, iba ak slobodne túto lásku uzná a oddá sa svojmu Stvoriteľovi. Cirkev tvrdí, že uznávať Boha nie je vôbec v rozpore s ľudskou dôstojnosťou, keďže táto dôstojnosť má práve v Bohu svoj základ a svoje dovŕšenie. Lebo Boh stvoril človeka ako rozumného a spoločenského tvora. Ale Boh ho predovšetkým povoláva ako syna, aby mal spoločenstvo s ním samým a bol účastný jeho blaženosti.

Okrem toho Cirkev učí, že eschatologická nádej neznemožňuje dôležitosť pozemských povinností, ale skôr napomáha ich plnenie novými pohnútkami. Naopak bez Božej postate a bez nádeje na život večný, ľudská dôstojnosť trpí veľmi ťažkú ujmu. “ (GS 19-21)

Vlastné teologické zdôvodnenie dôstojnosti človeka je v podstate kristocentrické. V Ježišovi Kristovi prijal Boh s konečnou platnosťou všetko ľudské, a tak prepožičal človeku jedinečnú dôstojnosť. Veď v Ježišovi Kristovi všetky prirodzené rozdiely, ktoré sú medzi ľuďmi, strácajú svoj diskriminujúci charakter. Všetci ľudia sú povolaní k tejto všeobecnej dôstojnosti Božích detí. I Ježiš Kristus sám ukazuje svojím správaním, že všetci ľudia majú svoju dôstojnosť a majú právo na to, aby boli uznaní a braní vážne, ako osoby. Ježiš chce svojím správaním dokázať to, že práve tí, čo sú menej vážení v spoločnosti, majú právo na uznanie, že jestvuje dôstojnosť človeka, ktorá náleží aj hriešnikom, stroskotancom, zločincom. Ježiš svojím správaním dokazuje, že uznáva človeka nie ako „prostriedok“, ale ako „účel v sebe

samom“, že v každom človeku si ctí Bohom milované stvorenie a tým celé ľudstvo.²⁶

Ľudskú dôstojnosť zásadne porušujú tieto ukazovatele: eutanázia, potrat, krádež, úmyselné zadržanie požičaných alebo nájdených vecí, podvádzanie v obchode, zadržiavanie mzdy, zle vykonaná práca, právne podvody, falšovanie šekov a účtov, nadmerné výdavky, márnوترatnosť. Ďalej sú to skutky, ktoré z akéhokoľvek dôvodu vedú k zotročeniu ľudí, k zneváženiu ich osobnej dôstojnosti, k ich kupovaniu, či predávaniu, alebo vymieňaniu, akoby boli tovarom. Násilím vnútiť osobám úlohu spotrebného tovaru, či prameňa zisku je ťažkým hriechom proti ich dôstojnosti a základným právam.²⁷

²⁶ Porov. SOTONIAKOVÁ, E.: *Postavenie kresťana v tomto svete*. Prešov : Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 2005, s. 29.

²⁷ Porov. SOTONIAKOVÁ, E.: *Postavenie kresťana v tomto svete*. Prešov : Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 2005, s. 32.

1.3 Malé sociálne skupiny ako súčasť spoločnosti

Nie je ničím výnimočným, že v dnešnej dobe najmä vo veľkomestách sú viditeľné malé skupinky delikventov, zobrajúcich detí, či bezdomovcov. Obyčajný človek sa im snaží vyhnúť, a to najmä v nočných hodinách, kedy sú ich výjazdy najfrekvencovanejšie. Zvýšený výskyt takýchto javov teda vyvoláva u populácie strach, a preto sa ich snaží eliminovať, pokiaľ sa dá. Prečo sa teda aj títo ľudia zgrupujú do skupín? Odpoveď by sme mohli hľadať v prírode, kde je viditeľné, že svorka má oveľa väčšiu moc ako jednotliviec. No človeka predsa nemôžeme porovnávať so zvieratám. V človeku je jedna veľká odveká túžba. Chce niekam patriť, byť súčasťou niečoho. Tak, keď sa zgrupujú aj títo ľudia, akokoľvek to môže hrozivo vyzeráť, je to ich prejav ako sa zviditeľniť.